

8. Суперанская А.В. К вопросу о кодификации личных имен. *Ономастика и грамматика*. Москва, 1981. С. 74–98.
9. Суперанская А.В. Общая теория имени собственного. Москва, 1973. 366 с.
10. Суперанская А.В. Структура имени собственного. Москва, 1969. 207 с.
11. Суперанская А.В. Языковые и внеязыковые ассоциации собственных имен. *Антропонимика*. Москва, 1970. С. 7–16.
12. Уайтхед А.Н. Избранные труды по философии. Москва, 1990. 719 с.
13. Фоякова О.И. Имя собственное в художественном тексте. Ленинград, 1990. 104 с.
14. Фрумкин К.Г. Философия и психология фантастики. Москва, 2004. 240 с.
15. Blanař V. The problem of a system of personal names. *Onomástica*, т. XV, з. 1-2. Wrocław / Warszawa / Kraków, 1970. P. 134–168.
16. Webster's Dictionary. The Riverside University Dictionary. USA, The Riverside Publishing Company, 2000. 1536 p.

УДК 811.111'26

DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2020.13-2.23>

ЛІНГВОКОГНІТИВНІ ОСОБЛИВОСТІ ЧОЛОВІЧОГО МОВЛЕННЯ У ТВОРІ ДЖЕЙМСА ДЖОЙСА «ПОРТРЕТ МИТЦЯ ЗАМОЛОДУ»

LINGUISTIC AND COGNITIVE PECULIARITIES OF MALE SPEECH BASED ON JAMES JOYCE'S NOVEL "A PORTRAIT OF THE ARTIST AS A YOUNG MAN"

Матковська М.В.,

orcid.org/0000-0002-1047-7027

доцент кафедри англійської мови

Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка

У статті на матеріалі твору Джеймса Джойса «Портрет митця замолоду» з'ясовано лінгвокогнітивні особливості чоловічого мовлення. Увагу зосереджено на категоріях внутрішньої свідомості людини, що передбачають відтворення світу та ставлення до нього в чуттєво-емоційних формах, світосприйняття як знання та просторово-часові уявлення про світ, унаслідок синтезу яких виникає світорозуміння та цілісний глобальний образ світу. Автор досліджує внутрішні монологи та психологічні ефекти головного персонажа Стівена Дедаласа, що узагальнюють досвід й осмислену в різних типах діяльності дійсність за допомогою образів та символів. Хоча в романі «Портрет митця замолоду» зображено звичайні явища в житті людини (дитинство, роки навчання в єзуїтських коледжах, розлад із сім'єю, утрата віри, намір покинути Ірландію, самовизначення як митця), але звичний канон просторово-часових уявлень про світ порушено. Одна подія не йде за іншою у хронологічній послідовності, але пам'ять намагається відновити тільки деякі, найбільш яскраві, а тому найбільш пам'ятні враження.

Твори Джеймса Джойса як найяскравішого представника модерністської і постмодерністської прози відкривають нові можливості слова, що з доскональною точністю передають плин самого рядового життя, але водночас знаходять об'ємність багатоступінчастого символу, з'єднуючи миттєвість із вічністю.

У результаті аналізу висвітлено домінуючі риси комунікативної поведінки чоловіків-ірландців, особливості комунікативних ілюктивних висловлювань і соціальних імперативів, яких чоловіки не завжди дотримуються у відповідних комунікативних ситуаціях. Постулюється ідея, що комунікативна взаємодія чоловіків – носіїв ірландської мовленнєвої культури не передбачає приховування власних почуттів і пов'язується з раціональною поведінкою.

Ключові слова: семантика, прагматика, лінгвокультурологія, комунікативна поведінка, концепт, стратегія, тактика, фрейм.

This paper is devoted to the linguistic and cognitive peculiarities of the male speech in James Joyce's novel "A Portrait of the Artist as a Young Man". Attention is focused on the categories of inner consciousness, which anticipate the recreation and treatment of the world in sensual and emotional forms; world-view as knowledge and spatial and temporal conception of the world in consequence of synthesis. There appears world outlook and integral global image of the world.

The author examines the inner monologues and psychological effects of the main character Stephen Dedalus that generalize experience and perceived reality represented in different types of activities with the help of images and symbols. Though in the novel "A Portrait of the Artist as a Young Man" the ordinary phenomena in the life of a person have been depicted namely (childhood, studies in Jesuitic colleges, discord with the family, loss of faith, the intention to quit Ireland, self-determination as an artist) but the usual canon of spatial and temporal conceptions of the world has been transgressed. One event does not follow the other one in its chronological succession, but memory tries to recollect only some, the most striking consequently the most memorable impressions.

James Joyce's writings, as the most outstanding representative of modernist and postmodernist prose, reveal the new

possibilities of a word that with the precise exactness can represent the flow of the ordinary life but at the same time can discover the volumetric multistage sign that unites instantaneousness with eternity.

The upshot of the analysis is that the dominant traits of communicative Irish-men behavior, peculiarities of communicative illocutionary utterances and social imperatives which the men do not usually follow in appropriate communicative situations have been clarified.

It is postulated the idea that the communicative interaction of the Irish does not presuppose one's own emotions concealment and tied with rational behavior practically in all the vital situations.

Key words: semantics, pragmatics, linguistic culturology, communicative behavior, concept, strategy, tactics, frame.

Постановка проблеми. Концептуальний аналіз – головний метод логічного аналізу мови й когнітивної лінгвістики, що передбачає моделювання й опис концептів – інформаційних структур свідомості, що являють собою структуровану сукупність знань про об'єкт концептуалізації вербальних і невербальних, набутих шляхом взаємодії різних пізнавальних механізмів [3, с. 61; 9, с. 98; 11, с. 144]. Концептуальний аналіз підтверджує, що «мова не зв'язується безпосередньо зі справжнім або метафізичним світом; між цим має місце процес ментальної конструкції, який не віддзеркалює вираження мови, відповідальний за його встановлення або цільові ситуації реального світу, до яких, можливо, він має бути застосований» [1, с. 34; 2, с. 118].

Методами концептуального аналізу називають методи дослідження і розробки складних систем понять для різних предметних сфер, зокрема мовної. Більшість праць, присвячених у тій чи іншій мірі питанням лінгвістики, передбачає фреймову організацію мовних систем. Саме фреймовий підхід є дуже корисним для аналізу мовних структур. Фрейм – одна з центральних фігур представлення знання. У мові це лексичні ряди, які сприймаємо як цілісні сутності, елементи яких називають окремі частини понятійних структур, що відображають окремі відрізки оточуючої дійсності [6, с. 74; 9, с. 128; 10, с. 127].

Порівняння – стилістична фігура, представлена різними синтаксичними конструкціями, що відображають мисленеву операцію поєднання двох предметів, явищ, ситуацій, ознак на підставі їхнього уподібнення, встановлення аналогій між ними [7, с. 98; 8, с. 56]. Використовуючи концептуальний аналіз у цій статті, ми маємо змогу порівняти виявлені нами концепти у творі письменника-чоловіка.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичним підґрунтям дослідження стали наукові праці сучасних лінгвістів (А. Вежбицька, Т.А. Дейк ван, В.І. Карасик, В.А. Маслова, М. Мінський, Р. Brown & S. Levinson, E. Goffman, A. Wierzbicka тощо), в яких представлено багатаспектне висвітлення питань фреймової семантики, лінгвокультурології, пізнання й комунікації, ментальних та концептуальних структур.

Постановка завдання. Метою статті є аналіз лінгвокогнітивних особливостей «чоловічого» мовлення за допомогою методики концептуального аналізу, ототожнення концептів та фреймів у творі Дж. Джойса «Портрет митця замолоду».

Виклад основного матеріалу. Дж. Джойс, представник модерністської і постмодерністської прози, виступив відкривачем нової поетики, нових способів письма, в яких художня форма, по суті, заміщає зміст, кодуючи в собі ідейні, психологічні й інші вимірювання. Джойс – автор соціально-критичних і психологічно тонких оповідань збірника «Дублінці» (1914), найбільшого пам'ятника міфологічного мистецтва ХХ сторіччя роману «Улісс» (1922) і роману-шифру «Поминки по Фіннегану». Вплив цього письменника на весь хід розвитку світової прози ХХ сторіччя не може заперечувати сьогодні ніхто [4, с. 9]. Джойс переосмислив поетику зображення внутрішнього світу людини, створивши сучасну сповідь не у формі традиційної розповіді, що лінійно розвивається, але у вигляді пластичного потоку свідомості, відкрив нові можливості слова, що під його рукою з доскональною точністю передавало плин самого рядового життя й водночас знаходило об'ємність багатоступінчастого символу, що з'єднує миттєвість із вічністю. Джойсівська стилізація переходить у пародію, символічні шари сенсу майже не мають ніякого зв'язку з реальним життям – це процес мовотворення, письменник створює нову експериментальну мову [4, с. 18–28]. Джойс ламає етимологію слів, руйнує сенси і відтворює їх знову. Існують письменники для письменників, тобто майстри, які шляхом складних експериментів оновлюють сам інструмент письменницької творчості – слово, художні прийоми. Джойс справив величезний вплив саме на письменників і багато поживи для роздумів дав теоретикам мови і літератури [4, с. 35–38].

Джойс дуже далекий від реалізму, але тоді, коли він складався як художник, на нього справили значний вплив російські реалісти Толстой і Достоевський. Про пізню розповідь Толстого «Чи багато людині на землі потрібно» Джойс говорив своїй дочці, що це найвизначніша розповідь з усіх на землі написаних. «Брати Карамазови» Достоевського справили на нього глибоке вра-

ження, особливо лінія «батьків і дітей» і образ Грушеньки, «повії і непорочної діви одночасно». Тема батьків і дітей взагалі все життя хвилювала Джойса [4, с. 55–57].

Про життя і творчість цього митця написана величезна кількість робіт, що перевищують у багато разів обсяг створеного самим письменником. Джойса приймали, відкидали, називали генієм і заперечували його внесок у мистецтво. На сторінках літературознавчих і культурологічних досліджень він постає як реаліст і модерніст, реакціонер і демократ, космополіт і ірландський патріот, схоластик, релятивіст, учень Фрейда, послідовник Юнга тощо [4, с. 43]. Існування подібних суперечливих визначень – наслідок не тільки воістину невичерпної винахідливості вчених. Такій різноголосиці істотно сприяв і сам Джойс. Одержимий ідеєю творчого безсмертя, він перенасичував свої твори деталями, алюзіями, символами, оскільки вважав, що чим сутужніше буде докопатися до суті його творів, тим довше літературознавці будуть скликати конгреси, проводити конференції, присвячувати йому книги і статті.

«Портрет митця замолоду» – свого роду автопортрет, роман, який простежує розвиток його центрального персонажа, Стівена Дедаласа, від дитинства до молодого дорослого життя. Головний герой залучений до боротьби з соціальними, релігійними, і політичними потоками кінця XIX сторіччя в Ірландії. Джойс, відверто базуючи образ Стівена на самому собі, тримає іронічну відстань від свого персонажа, маючи на увазі наприкінці роману, що його юне альтер *ego* все ще має багато чого цікавого, щоб дізнатися про життя і про мистецтво, про що він мріє і що створюватиме.

З усіх персонажів у романі Стівен Дедалас – єдиний, портрет якого повністю зрозумілий. Його найближчі думки, спогади і почуття показані нам у повному обсязі; всі інші персонажі існують тільки для читача, оскільки вони мають значення для Стівена. Автопортрет Джойса – складний, автор запрошує нас співчувати Стівену, водночас примушуючи розцінювати його критичніше і навіть сміятися над ним. Маленький хлопчик, неправильно покараний отцем Доланом за те, щоб був не в змозі копіювати його латинські теми, або за те, що захворів, ймовірно, матиме нашу симпатію: “*Stephen closed his eyes and held out in the air his trembling hand with the palm upwards. He felt the prefect of studies touch it for a moment at the fingers to straighten it and then the swish of the sleeve of the soutane as the pandybat was lifted to strike. A hot burning stinging tingling*

blow like the loud crack of a broken stick made his trembling hand crumple together like a leaf in the fire: and at the sound and the pain scalding tears were driven into his eyes. <...> It was wrong; it was unfair and cruel; <...> he suffered time after time in memory the same humiliation” [12, p. 57–60].

Стівен має тенденцію розглядати його життя в термінах героїчної боротьби, щоб звільнити себе від різних висновків, він відчуває, що його рідне місто накладає на нього – «мережі» політики, релігії і сім'ї. Проте всюди Джойс нагадує про недоліки і невідповідності в характері Стівена, які сама молода людина не в змозі відчувати. Стівен ідентифікується з класичним героєм, ім'я якого він носить, але він більше схожий на сина Ікара, який летів дуже близько до сонця і потерпів крах, впадши в море, ніж на батька Дедала, хитрість якого дозволила йому змайструвати крила, що допомогли здійснити втечу з тюрми Міноса.

На початку роману ми спостерігаємо відносини, сповнені любові, між Стівеном та його батьками. Зокрема, це видно із таких рядків листа Стівена додому: “*Dear mother, I am sick. <...> I want to go home. Please come and take me home. I am in the infirmary. Your fond son, Stephen”* [12, p. 26].

Батько Стівена, Саймон Дедалас, є важливою фігурою на початку роману. Але поступово Стівен віддаляється і це говорить про емоційну ізоляцію, що зростає між ними. Саймон Дедалас є особливим і незвичайним в юності Стівена. Але Стівен стає старшим, і його батько постає вже в менш доброзичливому світлі. До кінця роману Стівен розцінює свого батька просто як цікавого екземпляра.

Присутність матері в романі дещо затуманена, але її образ є важливим для того, щоб показати, що відсутність доброти і жорстокість Стівена породжені сенсом його власної переваги. Мати помітно фігурує на початку книги: “*His mother had told him not to speak with the rough boys in the college. Nice mother!*” [12, p. 9].

Проте ці відносини також мінімізуються, оскільки Стівен стає старшим, а католицькі вірування, яких вона щиро дотримується, стають бар'єром між нею і її сином після того, як Стівен сильно відхилив ту віру. Освіта віддаляє його від неї. Однак батько Стівена зображується в дедалі негативнішому світлі, а його мати залишається співчутливою фігурою. Кранлай говорить Стівену одного разу: «Ваша мати, мабуть, зазнала невимовного страждання». З цього видно, що така оцінка не є безпосередньо оцінкою Стівена. Оскільки Стівен стає старшим, більш скритним

і заглибленим у себе, персонажі навколо нього (його однокурсники Кранлай, Діксон, Девін, Лінч, Темпл і МакКен) водночас і функціонують, і залишаються ніби в тумані, з'являючись тільки під час усних діалогів. Але вони, звичайно, допомагають розкрити характер Стівена.

Система образів «мати – Стівен – батько» та специфіка стосунків між ними лежать в основі концепту «Сім'я, сімейні стосунки».

Протягом років навчання Стівена виділяються більш за все образи єзуїтських священників, які управляли школою, особливо ректор отець Конмі, вчитель латини отець Арнол і префект отець Долан, який різко і несправедливо карає Стівена. Ця несправедливість компенсується доброзичливістю отця Конмі, що справляє глибоке враження на хлопчика, звичайно, впливаючи на його пізніший розгляд римсько-католицького духівництва.

У романі чітко вимальовується концепт «Бог» (“God”). Його наявність пов'язана, не в останню чергу, саме з тим, що Стівен був релігійним вихованцем. У сферу цього концепту входять складові компоненти: ‘soul’, ‘sin’, ‘religion’, ‘morality’, ‘spirit’. Зокрема привертають увагу такі рядки: *“God and morality and religion come first” ...; God and religion before everything ... God and religion before the world ... a terrible and strange sin ...; “... in the darkness of his soul ...”* [12, p. 43–72]. Цей концепт розкривається на фоні спроби молодого митця самовизначитися в релігії, але все рушиться і Стівен потрапляє в ситуацію, що визначається дисгармонією із самим собою.

Концепт «Бог» пов'язаний із концептами «Життя» (“Life”) та «Смерть» (“Death”). На сторінках роману трапляються такі рядки, що виражають ставлення Стівена та людей, які його оточують, до смерті: *“Perhaps he prayed for the souls in purgatory or for the grace of a happy death or perhaps he prayed that God might send him back a part of the big fortune he had squandered in Cork”; “The ambition which he felt astir at times in the darkness of his soul sought no outlet”; “The peace of the gardens and the kindly lights in the windows poured a tender influence into his restless heart. ... He wanted to meet in the real world the unsubstantial image which his soul so constantly beheld”. “We're not dead yet, sonny”* [12, p. 69–74]. Автор не акцентує на смерті чи присутності Диявола в житті людини, але поняття ‘happy death’, ‘half dead’, ‘devil’ сприймаються читачем через призму світогляду головного героя. Думки Стівена Дедаласа начебто самі по собі перетікають у свідомість читача, породжуючи неоднозначне ставлення до смерті.

У сферу концепту “Life” входять компоненти: ‘happiness’, ‘fear’, ‘anger’, ‘loneliness’, ‘joy’, ‘love’, ‘hatred’, ‘brain’, ‘pride’, ‘hope’, ‘desire’, ‘the rules of life’. Цей концепт розкривається за допомогою руху, але не звичайного фізичного, а духовного руху життя. Рух – основний закон духовного життя, котрий Джойс спробував передати у слові. Простежуючи за рухом, помічаємо, що з'являється концепт “Time”, оскільки рух – це динаміка, а динаміка – це час.

«Портрет» розбитий лише на п'ять великих глав; їм надано своєрідного ритму, що відповідає ритму внутрішнього життя Стівена. У першому розділі Стівен здобуває перемогу над життям, коли знаходить у собі сили, щоб пристосуватися до життя в школі і протистояти несправедливому покаранню, адже йому було дуже страшно: *“A long shiver of fear flowed over his body”* [12, p. 21].

Але вже наступний розділ описує його незадоволеність вульгарним домашнім побутом, зокрема пам'ять Стівена виразно зафіксувала обід за різдвяним столом, який було зруйновано: *“Dante ... looked terribly ...; He ... threw his fist on the table and, frowning angrily, protruded one finger after another”* [12, p. 41–43]. А закінчується все це тим, що Стівен відкриває почуттєвий бік життя, який спочатку лякав і відштовхував його: *“Afraid of your life; Pride, hope and desire like crushed herbs in his heart”* [12, p. 92–97].

Наступний етап духовного росту – спроба самовизначення в релігії, але і благочестя не витримується й роз'їдається сумнівами. Стівен вступає в болісний період розладу із самим собою, що закінчується, якщо він усвідомить себе митцем. Становлення Стівена як поета ми можемо збагнути, прочитавши такі рядки: *“The verses passed from his mind to his lips and, murmuring them over, he felt the rhythmic movement of a villanelle pass through them. The rose like glow sent forth its rays of rhyme; ways, days, blaze, praise, raise. Its rays burned up the world, consumed the hearts of men and angels: the rays from the rose that was her wilful heart” ... Fearing to lose all, he raised himself suddenly on his elbow to look for paper and pencil. There was neither on the table ... His fingers found a pencil and then a cigarette packet. He lay back and, tearing open the packet, placed the last cigarette on the window ledge and began to write out the stanzas of the villanelle in small neat letters on the rough cardboard surface”* [12, p. 248–249]. За допомогою образу Стівена Дедаласа реалізуються чітко виділені два концепти, такі як “Creativity” («Творчість») та “Independence” («Незалежність»).

Наприкінці роману дівчина на березі Дублінської затоки стає для Стівена символом мистецтва, що уособлює життя. Але й це не кінець історії Стівена, а навпаки, початок наступної стадії руху. У «Портреті», по суті, немає кінця – це принципово «відкрита» книга. І таке художнє бачення життя було новим словом для Джойса.

На особливу увагу заслуговує проза автора. Не просто події, але саме слово, сама фактура джойсівської прози передає процес становлення особистості. Початок першого розділу – перший неясний белькіт немовляти, наївність сприйняття світу, спроба знайти визначення предметам, підшукати порівняння. Але Стівен подорослішав, крім того, він відчув себе митцем. І проза Джойса теж «подорослішала». Тепер вона перенасичена метафорами, літературними образами, стала ускладненою і такою самою грузлою, як свідомість Стівена. Ця проза частіше за усе лаконічна, але, якщо внутрішній стан Стівена не можна передати динамічно і коротко, Джойс змінює обрану тональність. Описовість у главі про проповідь виявляється психологічно виправданою: у подробицях, деталях промови настоятеля гніздяться паростки сумніву Стівена. Проза, здатна «дорослішати», проза, що вміє відповідати внутрішньому стану героя, – також художнє відкриття Джойса [4, с. 16].

У процесі концептуального аналізу в дослідженні роману Дж. Джойса «Портрет митця замолodu» виділяються такі основні концепти: “Life” («Життя»), “Death” («Смерть»), “Family” («Сім’я»), “Creativity” («Творчість»), “Time” («Час»).

У романі Дж. Джойса концепт “Family” («Сім’я») розкривається на основі стосунків головного героя Стівена з батьками, його любові і залежності від батьків на початку твору та його поступового віддалення від них.

У творі Дж. Джойса концепт “Time” розкривається на фоні внутрішнього життя героя, змін

його світосприйняття, свідомості, стану душі. Окрім вищенаведених подібностей, цікавим є те, що герой роману «Портрет митця замолodu» нагадує свого автора. Але відносини між батьками Стівена у романі Дж. Джойса, тобто відносини між статтями, є завуальованими.

Висновки. Під час нашого дослідження було зазначено, що в семантичній структурі вказаних вище концептів є наявний обов’язковий компонент, такий як ‘creative’ («творчий») та ‘independent’ («незалежний»). Поняття ‘creative’ та ‘independent’ функціонують незалежно від того, що вкладається в їх зміст: чи самореалізація у творчості, чи присвячення життя науці, чи самовіддача сім’ї, чи здатність збагнути своє призначення.

Таким чином, на основі ілюстративного матеріалу із твору Дж. Джойса «Портрет митця замолodu» за допомогою концептуального аналізу було виявлено лінгвокогнітивні особливості чоловічого мовлення, як-от творчості й незалежності, відкритості й раціональності.

Перспективним для подальших досліджень вважаємо дослідження мовних компонентів когнітивних, психологічних й комунікативних сфер як жіночого, так і чоловічого мовлення, розширюючи число фреймів та концептів, що характеризують мисленнєву й мовленнєву взаємодію комунікантів. Для виявлення специфіки мислення важливим є аналіз письмових текстів чоловіків і жінок, де текст (дискурс) виступає як засіб презентації мовної свідомості індивіда. Співіснування чоловічого і жіночого початків спостерігається в усіх культурах світу [5, с. 16; 13, с. 134; 14, с. 245]. Від жінки та чоловіка очікуються різні типи соціальної поведінки. Вважається, що світ чоловіка і світ жінки можуть відрізнитись один від одного певним набором понять та асоціацій. Але будь-який індивід певної статі не може бути відокремлений від соціуму, тому варто розглядати статевий фактор у рамках відповідного соціального фактора.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Вежбицкая А. Язык. Культура. Познание : монография. Москва : Русские словари, 1996. 416 с.
2. Дейк Т.А. ван. Язык. Познание. Коммуникация. Москва : Прогресс, 1989. 312 с.
3. Карасик В.И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс. Волгоград : Перемена, 2002. 447 с.
4. Кеба О.В., Шулик П.Л. Джеймс Джойс. Джакомо. Кам’янець-Подільський : Абетка, 2000. 60 с.
5. Маслова В.А. Лингвокультурология. Москва : Академия, 2001. 183 с.
6. Минский М. Фреймы для представления знаний. Москва : Энергия, 1978. 151 с.
7. Сахно С.Л. «Свое – Чужое» в концептуальных структурах. *Логический анализ языка. Культурные концепты*. Москва : Наука, 1991. С. 95–101.
8. Brown P., Levinson S. Politeness: Some Universals in Language Usage. Cambridge : Cambridge University Press, 1987. 345 p.
9. Fauconnier G. and Turner M. The Way We Think: Conceptual Blending and the Mind's Hidden Complexities. New York : Basic Books, 2002. 382 p.
10. Fillmore, Ch. Frame Semantics. *Linguistics in the Morning Calm*. Seoul : Hanshin, 1982. P. 111–137.
11. Jackendoff R.S. Patterns in the Mind. Language and Human Nature. New York : Basic Books, 1994. 246 p.

12. Joyce James. A Portrait of the Artist as a Young Man. London : Penguin Books, 1996. 288 p.
13. Wierzbicka A. Understanding cultures through their key words: English, Russian, Polish, German, and Japanese. New York, Oxford : Oxford University Press, 1997. 328 p.
14. Wierzbicka A. Cross-cultural Pragmatics: The Semantics of Human interaction. Berlin / NY : Walter de Gruyter, 2003. 502 p.

УДК 811.11:82-94

DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2020.13-2.24>

ТЕМАТИКА «ФЕМІННОГО» ДИСКУРСУ В МАКРОСТРУКТУРІ ЩОДЕННИКА ПАУЛІ МОДЕРЗОН-БЕКЕР

THE THEMES OF FEMININE DISCOURSE IN THE MACROSTRUCTURE OF PAULA MODERSON-BECKER'S JOURNAL

Морозова Л.І.,

orcid.org/0000-0001-5142-2914

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри германської філології

Горлівського інституту іноземних мов

ДЗВО «Донбаський державний педагогічний університет»

У статті на матеріалі щоденника німецької художниці Паулі Модерзон-Бекер проаналізовано тематику «фемінного» дискурсу. Провідними мотивами ведення щоденника для неї є самовираження, самоаналіз і саморефлексія, пов'язані зі становленням її творчої особистості. Специфіка тематики щоденника художниці зумовлена поєднанням у ньому побутового дискурсу, властивого будь-якому щоденнику, з художнім дискурсом, типовим для митців, і з «фемінним» дискурсом, характерним для авторок-жінок.

Кількісно в щоденнику Паулі Модерзон-Бекер переважають записи 1898–1899 рр. та 1901–1902 рр., зроблені під час її життя в колонії митців Ворпсведе, і в яких відбито процес становлення її творчої особистості під впливом знайомства з творчістю інших мешканців цієї колонії художників. Авторка щоденника віддає перевагу традиційному датуванню своїх записів, 31 із наявних 55 записів (56,4%) містить число, місяць і рік запису, в інших випадках зазначено місце та число, місяць і рік запису мають 6 записів, місяць і рік запису – 2 записи, 3 записи мають місце запису, 2 записи містять назви пори року та рік, 2 записи вказують на християнське свято Великодня, 5 записів не марковані хронологічно та локально, 4 записи марковані в інший спосіб.

Відповідно до наявних макротем і тематичних блоків щоденникові записи Паулі Модерзон-Бекер систематизовано в три групи: щоденникові записи з тематичним блоком «приватне життя» (36,4%), щоденникові записи з тематичним блоком «мистецтво» (29%), щоденникові записи з тематичними блоками «приватне життя» і «мистецтво» (34,6%).

Тематичний блок «приватне життя» найповніше репрезентує тематику «фемінного» дискурсу, тому що представлений такими макротемами, як: «ідеал сучасної жінки», «жіноча дружба», «шлюб», «материнство», які розгортаються в щоденнику динамічно, відповідно до набутого художницею життєвого досвіду. Усі тематичні блоки пов'язані із самопошуком авторки щоденника, шлях становлення її особистості постає як шлях до себе через пізнання інших.

Ключові слова: щоденник, фемінний дискурс, макроструктура щоденника, щоденниковий запис, макротема, тематичний блок.

The article based on the diary entries of the German artist Paula Moderson-Becker analyzes the topic of "feminine" discourse, where her own gender positions are reflected. The leading motives for keeping her own diary are self-expression, introspection and self-reflection, caused by the formation of her creative personality. The specifics of the subject matter of the artist's diary are caused by the combination of the everyday discourse which is inherent in any diary with the artistic discourse typical for artists, and the "feminine" discourse characteristic of female authors.

Quantitatively in Paula Moderson-Becker's diary, the records of 1898–1899 and 1901–1902, which were made during her life in the Worpswede artist colony, reflected the process of becoming her creative personality under the influence of the acquaintance with the work of other residents of this artist colony.

The author of the diary prefers the traditional dating of her notes, 31 from present 55 contain a place and date of recording, otherwise the place, month and year of noting or the place and year of noting are indicated.

According to the present macros and subject blocks, Paula Moderson-Becker's diary notes are organized into three groups: diaries with a private life block (36.4% of total diary entries), diary entries with an art block (29% of total diary entries), diary entries with thematic blocks "privacy" and "art" (34.6% of total diary entries).

The thematic block "privacy" most fully represents the theme of "feminine" discourse, because it is represented by such macrothemes like: "the ideal of the modern woman", "female friendship", "marriage", "motherhood", which unfold in the diary in accordance with the acquired life experience of the artist.